

erdélyi Fiatalok.

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA

SZERKESZTI:
LÁSZLÓ DEZSŐ
LAPTULAJDONOSOK:
Biró Sándor, Debreczeni László,
Dr. Jancsó Béla, László Dezső,
Dr. László Ferenc.

TARTALOM:

A második évtized küszöbén – Széchenyi gondolataiból.
*

Biró Sándor: Mátyás, az államférfi.
*

Dr. Jancsó Elemér: Mátyás művelődéspolitikája.
*

Halottak, akik élnek; Mailáth.
*

Szemle: Vámszer G.: Szakadát (Szabó Bálint), A magyar színjátszás jubileumához (Ifj. Kós Károly).
*

Mindennapok felett: Rodin, Eminescu, Munkácsy jubileumai.
*

Ifjúsági élet: Kállay Ernő: A Nemzeti Diákarcvonal.

CLUJ-KOLOZSVÁR, 1940

XI. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM.

Inregistrat sub Nrul. curent 31-1938.

Több, mint legenda...

Egy város egyházatyái elmenének a mesterhez, ki egyszerű ember vala, de nagyhírű, s kérék, csinálna hangszert az ő templomukba, amivel méltóképen dicsőíthetnék Urakat. S minekutána egyetértének, mondá a mester: meglészen. Amazok pedig örvendezve térének városukba. Történt azután nem sokkal, hogy a mester lakóhelye tűz által megemésztetett, odaveszvéen az ő háza is, egész gazdasága, mindene. Hírül vevék ezt az egyházi atyák és szívökben igen megijedének, merthogy az ünnep, melyen az új hangszert hallani kívánák, közel vala. Rettegének, hogy kárt vallottak s hogy mivel a régít is a mesterhez adák, immáron semmiféle hangszerük nem lészen. Menének ezért sietten sietve a mesterhez. Találák őt házának és udvarának helyén üszök és hamu között, és mind egész körül látának csak üszköt és hamut és kárvallott embereket. De azért ők csak szólának: Mi lészen most már a mi egyezségünkkel? Hogyan lesz hát nekünk hangszerünk az Úrnak házában az ő nagy ünnepén?... A mester látá, hogy ezeknek gondja nagyobb a maguk kevés hátramaradásán, mint az ő egész pusztulása s körülnéze üszkein, mint akinek sem fedele, sem szerszáma nincsen, amivel kezdetne valamit. Akkor emlékezék, hogy vetődött vala az ő házába valamely régi gyilkoló szerszám. Annak acélját mindjárt előkapará s kalapácsot kerítvén, ott azon helyen, a szent küldöttség előtt megformálá első eszközét, amivel majd ismét munkához látand. Aztán szóla csendes szókkal: Menjetek el, immár békességgel, mit ahogy fogadtam, elvégezem... És mikor eljött az Úrnak nagy ünnepe, a város templomában im megszólala az új hangszer, mely hatalmasabb és csodásabb vala minden előttevalónál. Hírdetvén az Úrnak dicsőségét és szent örömmel töltvén be minden szíveket...

...Ez a történet pedig nem holmi avatég legenda. Nem is valamely ismeretlen parabola a Szentírásból. De hatalmasabb példa minden parabolánál, gyönyörűbb és felemelőbb minden legendánál: életben történt valóság... A józseffalvi orgonakészítő földműves-ezermesternek muszka-szuronyból kalapált első esztergakését eddig kevesen vették észre. Pedig a mindenek felett való becsületnek, a semmi csapásban meg nem ingó hitnek és lebírhatalatlan akaratnak a legcsodásabb és legmegrendítőbb jelképe ez. Amit hasonló helyzetben nem tudott volna megtenni egyetlen gyár sem, azt tette meg, im, egy közülünk való falusi ember.

Ez a példa úgy született mindnyájunk számára, messzefénylő bizonyágnak. Az élet ma egyénekhez is, közösségekhez is egyaránt elküldi a maga szerződését számonkérő irgalmatlan követségét. De míg vannak Székely Andrások, lehet-e ok hitetlenségre s félelemre? És ez a példa is a legigénytelenebb helyen támadt, hogy ismét meglássuk: erő és nagyság nincs hivatalhoz kötve s hogy lelkünk építésében mindnyájunk élete lehetne több, akár a legendák példáinál is.

Tizenegyedik

évfolyamunk elé

Isten segítségét jelen számunkkal megkezdhattuk lapunk tizenegyedik évfolyamát, második évtizedét. Örömminket tetézi az, hogy új lapengedélyünk ismét havonkénti megjelenést enged, így ezután sűrűbben kereshetjük fel olvasóinkat és előfizetőinket, akik akkora hűséggel tartottak ki mellettünk a lap elmúlt évtizedének sok küzdelme közepette.

A sűrűbb megjelenés azonban fokozott erő kifejtést kíván meg. Mivel lapunk függetlenségével az anyagi támogatásnak más módja nem fér össze, mint a lapra való előfizetés, kérünk mindenkit, lapunk barátait, előfizetőinket, olvasóinkat, hogy minél több új előfizető szerzésével siessenek segítségünkre. Csak így tudjuk elérni, hogy a változatlanul megtartott előfizetési díjakkal (amivel lapunk szélesebbkörű olvasottságát kívánjuk előmozdítani) egyre nagyobb tartalmat adhassunk. E csonka évben egyelőre csupán a jelenlegi előfizetésekre támaszkodhatva, csak havi 8–12 oldalon tudunk megjeleníteni. De ezt az oldalszámot is fel akarjuk használni arra, hogy előfizetőink és olvasóink kezébe minél változatosabb tartalmat adjunk, s lapunk eszményeit hűségesen szolgáljuk.

Hálás köszönettel az eltelt évtized alatti támogatásért, ezután még fokozottabban kérjük mindazok előfizetését, akik lapunk gondolataival egyetértenek.

A második évtized küszöbén

a küzdelmeinkre visszatekintő szemünk három sirdarabon áll meg. Három főmunkatársunkén, akik ott voltak lapunk születésénél és ma nincsenek velünk. Három barátunkén, akiket testileg elvesztettünk.

Először László Józseftől kellett megválnunk (1932) Tőle, aki a világháború utáni magyar fiatalság első éveinek bizonytalanságában a legelső közt mutatott példát itteni kötelességeinkre. Aki miután árva testvérei felneveléséért évekig testi munkát vállalt, első közt maradt itt a helyi tudományegyetemen, ahol becsületet szerzett magának és a romániai magyar fiataloknak. Úttörő munkát végzett egy egyháza ifjusági munkájának beindításában, mint az ifjuság felekezeti mozgalmában s különösen az egyetemi egyesület engedélyezése körülben. És akkor roppant össze, mikor már beérkezett.

Azután (1937) Balázs Ferencet ragadta el a halál. Aki, mint irodalom szervező, a Tizenegyedik antológiájában először csoportosította a fiatal írókat az erdélyi irodalom eszményei mellé, aki egyháza lelki ébredésében döntő szerepet játszott, aki bejárta öt év alatt a kerek világot, hogy aztán annak minden tapasztalatát hazahozza és gyakorlattá tegye falujában, Mészkon. A kisebbségi életlátás egyik legalapvetőbb embere volt, a falumunka sajátos módszerének kitervezője és halálig hűséges gyakorlati munkálója. Elvetette magát egy kicsiny helyre és ott, amiért élt, gondolata kinőtt és látása, tapasztalatai egyre többet érnek számunkra közösségi életformánk keresésében.

Egy évvel utána halt meg Dsida Jenő (1938). A társadalmi munkás után a költő, aki nyelvünk tisztaságáért küzdött és azt a fiatal költő nemzedékben a legnagyobb művészettel kezelte és aki az önmagáért való egyéni líra szűk hangjain túl hosszasan haldoklása, szenvedései közben el tudott jutni közössége és az ember nagy kifejezéseibe.

Mennyire hiányoznak munkamezőinkről mind a hárman! És mennyire jelen vannak és maradnak szívünkben, akaratunkban és gondolataink, végzett munkáink, kifejezett szépségeik, erkölcsi példák eleven erői által a romániai magyarságban.

Széchenyi gondolataiból

A „legnagyobb magyar” ezelőtt 80 évvel vetett véget életének, vagy lett egyes feltevések szerint politikai gyilkosság áldozata. Emlékezősként saját gondolatai közlésével áldozunk emlékének.

„Minden nemzet meg van hívva, habár mindegyik külön-külön úton is, hogy saját pályáján és saját nemiségében néhány azelőtt nem ismert találmánnyal, néhány új igazság felkutatásával, s némely erénynek szebb kifejezésével megajándékozza az emberiséget és ezáltal előmozdítsa az alkotás végcélját. Nem lehet a földön oly alávaló nép, melynek kitörlése az egész emberiségre, sőt az egész alkotásra nézve ne volna veszteség.”

„Egy nemzet, ha sajátosságainak kifejtésében valami egészre képezheti ki magát, oly erkölcsi tett, mely az emberiségnek alkotórésze és egyike azoknak a lépcsőknek, melyeken az emberi nem mind magasabbra emelkedhetik, végső hivatása a tökéletesülés felé.”

„Mely időpont az, midőn egy nemzet már oly magas lépcsőn áll, hogy a legkisebb változtatás vagy újítás megrontaná a nemzeti lelket?... Mi magyarak mikor voltunk már oly igen érettek, hogy egy kissé még jobban megérnünk nem lehetett volna?”

„Az emberiségnek egy nemzetet megtartani, sajátosságait, mint ereklyét megőrizni és szeplőtlen mivoltában kifejteni, erőit, erényeit nemesíteni s így egészen új, eddig nem ismert alakokban végcéljához, az emberiség feldicsőítéséhez vezetni: kérdem, lehet-e ennél minden keserűségtől ment tisztább érzés?”

„Csak a tevékeny szellemi és testi élet segítheti az embert a boldogság legmagasabb fokára. Egészség, gazdagság, címek korántsem elégségesek a tartós boldogság megalapozására akkor, ha az időben kiterjedő életünk üres és hézagai nincsenek kitöltve.”

„A szerencse hajszolása helyett keressük a belső csendet.”

„A legelső emberi kötelesség az, hogy senki senkinek testét és lelkét legalább ne sértse, ha az embernek e két részét szebbíteni és nemesíteni nem tudja vagy nem akarja.”

„Egyedül az erkölcsi bátorság emeli az embert az állat fölé.”

„Az erény a lélek egészsége, épűgy mint a hogy a bűn a lélek betegsége. Az erény örök, a bűn mulandó.”

Mátyás, az államférfi

Hunyadi Mátyás, Hunyadi Jánosnak második fia 1440 február 23-án született Kolozsváron. Apja szörényi bán és erdélyi vajda. Édesanyja Szilágyi Erzsébet. Mátyás gyermekkorának legnagyobb részét Vajdahunyadon töltötte. Korának legjobb humanistái nevelték. Egy ideig V. László udvarában volt. Mikor a király bátyját megölette, Prágába vitte magával. Itt volt fogságban majdnem egy félévig. 1458. januárjában az országgyűlés magyar királlyá választotta. Ettől kezdve 1490-ig ült Szent István trónján. Első felesége Podjebrád Katalin, a cseh király leánya volt. Ez gyermekszülés közben meghalt. Második felesége a nápolyi király leánya, Beatrix volt. Ettől nem született gyermeke. Ellenben volt egy törvénytelen fia: Corvin János.

Mátyás hódító hadjáratokat vezetett az osztrák és cseh uralkodók ellen. Amattól Ausztriát, utóbbtól Sziléziát, Morvaországot és Lausitzot foglalta el. A hódítások eszköze az 1469-ben alapított állandó hadsereg volt.

Eletének vége felé Corvin János trónutódlását akarta előkészíteni. De ezt a tervét saját felesége, Beatrix ellenzte leginkább. Ura halála esetén maga akart uralkodni. Bizonyos jelek arra mutatnak, hogy 1490 ápr. 6-án Mátyást megmérgeztette.

Az ötszáz esztendő messzeségéből megidézett Mátyás király alakjának néhány vonása még mindig homályos a magyar érdeklődés előtt. Külpolitikájával, belpolitikai alkotásaival, sőt családi életével kapcsolatban is rengeteg kérdés merül fel. Miért erőszakolta a cseh ügyet annyira, mikor a török veszedelem nagyobb arányát fel kellett ismernie? Miért nem zúzta össze azokat az erőket, melyek halála után pár évvel alkotásait megsemmisítették? Hogy nem vette komolyan Beatrix mesterkedéseit, melyek a végén hitvesgyilkosság felé irányították a magáról megfélemezett olasz asszonyt? A kérdésekre történetíróink sok feleletet adtak. De ezek nem mindig világítják meg a homályos részeket. Különösen egyéni életének sok vonatkozására nem esett elég fény. Születése napja – halálának oka bizonytalan. Nem tudjuk végeredményben: vajjon méreg vitte e sírba őt, aki annyi meglapuló nagyravágyásnak volt útjában?

Munkáját már jobban ismerjük. Ha ezt a munkát, 32 esztendei uralkodás eredményét egységes szemmel tekintjük át, egyszerre feltűnik előttünk Mátyás államférfiúi nagysága. A 450 évvel ezelőtt sírba szállt király a legnagyobb államférfiak közé tartozott.

Megvolt benne az a három tulajdonság, mely jellemzi az igazán tehetséges államférfiakat: az adott helyzet felismerése, az ennek megfelelő eredeti elképzelés a kérdések megoldására – valamint a kivitelhez szükséges erős akarat. Valamennyi alkotásában megnyilvánultak e képességek.

Uralkodása elején pár hónap alatt kezébe ragadta az ország összes ügyeinek vezetését. Ettől kezdve haláláig az ő akarata irányított mindent. Nem volt sok hozzá hasonló király, aki annyira össze tudta volna fogni az ország életének tényezőit. Pénzügyek, hadsereg, igazságszolgáltatás, egyházkormányzás, közigazgatás és külpolitika területén mindenütt az ő irányító akarata érvényesült. Ehhez képest az uralkodása előtt annyira erős rendi hatalom és a kiskirályosdit játszó főurak szerepe egészen háttérbe szorult.

Ha eszünkbe jutnak azok az események, melyek a XV. század első felében az országot egészen az önző főnemesek és önmagával tehetetlen rendiség kényekedvének szolgáltatották ki, elismerő csudálattal állunk meg Mátyás rendkívüli teljesítménye előtt. Hiszen az ő századában történt az, hogy a főurak a királyt elfogták és feltételeik elismerésére kányszerítették. Gyermekkorában láthatta, mit jelent a hatalmas főurak vetélkedése az országban. Mint valami félelmetes dú vadak, veszedelmes ragadozók vetették rá magukat a kiszemelt prédára. Csak önző hatalmaskodás, a bir-

tokok növelése, a nemesi előjogok erősítése képezte e főurak törekvésének tárgyát. Az ország közérdekével – Hunyadi Jánost kivéve – egyikük sem törődött. Némettel, lengyellel, szerb fejedelemmel minden lelkiismeretfurdalás nélkül fogtak össze a király, vagy egymás ellen. Emiatt aztán az ország közállapota szörnyű volt. A Felvidéken berendezkedett a cseh zsoldosvezér Giskra és ott úgy viselkedett, mint valóságos uralkodó. Nyugaton a német császár és a vele cimboráló főurak, délen és keleten a török – csak az ország közepe és Erdély a szörényi bánsággal állott szilárdan a Hunyadi család birtokában.

Ezt a helyzetet találta Mátyás, mikor királlyá koronázták. Pár év alatt felismerte mit és hogyan kell cselekednie. Ettől kezdve a királyi hatalom növelése és a széthúzó rendi és főuri törekvések letörése érdekében valamennyi képességét felhasználta. Az eszközök használatában olyan változatossággal járt el, ami bármelyik reneszánsz uralkodónak dicséretére vált volna. A személyes hódítás, tüntető bátorság, ajándékozás és vesztegetés eszközeit éppen úgy használta, mint a megfélemlítés és büntetés különböző formáit. De az aljas kegyetlenség és kiszámított embertelenség jeleit sehol sem találjuk meg politikájában, holott azok olyan sokszor előfordulnak Frigyes császárnál, vagy más egykorú uralkodóknál. Mátyás inkább a megnyerés és meggyőzés eszközeit használta. Büntetésképen a börtönt. De ha súlyos dolgokról volt szó, nem habozott egy pillanatig sem – és mindenkiel szemben fellépett. Ennek legismertebb esete saját nagybátyjának, Szilágyi Mihálynak lefogatása.

Természetesen ez a meg nem alkuvó erős akarat rengeteg gyűlöletet keltett. A főurak, akik érdekszövetségeikkel azelőtt úgy használták ki az országot, amint épen akarták, ádáz gyűlölettel nézték a király munkáját. Az pedig folytatódott szünet nélkül. Mátyás a királyi hatalmat egészen függetlenítette a rendektől. Ez a folyamat, az állandó hadsereg felállítása sok tekintetben pénzkérdés volt. Innen az adózás reformja. Az új pénzügyi törvények végrehajtása körüli tapasztalatok pedig az igazságszolgáltatás és közigazgatás átszervezésére vezettek.

Ezek az egymásból következő intézkedések erőssé tették a királyi hatalmat. Így indulhatott meg Mátyás uralkodása alatt egy új irányú fejlődés. Ez végeredményben ugyanoda vezetett volna, mint a nyugati országokban szokásos abszolutizmus: a hűbériség bukására és az ország belső és külső erejének növekedésére.

Sajnos az ősi magyar végzet itt is érvényesül, nem volt méltó mód, aki a nagy király művét folytassa. Szent István, Kálmán, Nagy Lajos és mások annyiszor megsiratott végzete s az utód méltatlansága. Egy történelmi helyzet alapos megváltozása csak nemzedékek hosszú ideje alatt lehetséges. Mátyás mint államférfi minden belső és külső nehézséget le tudott

győzni. De az általa megkezdett munkát nem folytatta senki. II. Ulászló a rendek kedve szerint való király volt. Alatta a Mátyás által félretolt erők újra megjelentek és a nagy király valamennyi alkotását megsemmisítették. Ezért volt lehetséges Mohács és mindaz ami utána következett.

Dr. Jancsó Elemér:

Mátyás király művelődéspolitikája

Vannak nevek, amiknek varázsa századok múlva is frissen hat, gondolatokat ébreszt és multat idéz. Ilyen történelmi valóságból és legendákból összeszövődött nagy név a Mátyás királyé. A nép képzeletében mint igazságtevő élt, kora hatalmát csodálta, mi műveltségteremtő nagy szándékait tiszteljük. Mátyás gazdag élete és egyénisége és a kor, amelynek talán legnagyobb történelmi alakja volt, sokféle gondolat felvetésére bízta. A félezer éves évforduló régi korszakot zár le és új előtt nyit széles kaput. Mátyás e korszak mesgyénjén áll. Nemzete Mohács előtti utolsó felemelkedésének jelképe. Vele együtt csakhamar eltűnik a nehezen szerzett világi hatalom, de tovább él, máig hat a művelődés érdekében folytatott harca.

Mátyás a renaissance embere, de már atyja, Hunyadi János is közel állott az olasz renaissance szelleméhez. Hunyadi János 1431-ben Zsigmond királyt elkísérte Lombardiába, majd Visconti Fülöp milánói herceg szolgálatába állott, mint szoldos kapitány. Ezekben az években Olaszországban már bontogatja szárnyait az új szellem, ami nemsokára felfrissíti Európa megmerevedett régi világát. Hunyadi Jánosra bizonyára feledhetetlen benyomást gyakorolt az „örök városba” való ünnepi bevonulás Zsigmond király kíséretében. A régi romok még az egykori világbirodalom nagyságát hirdették, de a jelen világa már új történelmi elhivatásról tanuskodott. A nagy olasz humanista, Poggio rajongó levelet írt hozzá és tervbeveszi világhírű hadjáratának megéneklését. Találón írja róla Riedl Frigyes, hogy „a renaissance napja, mely Hunyadi János alatt csak az ég szélén derengett, ragyogva süttött ki Mátyás király alatt.”

Mátyás már akkor veszi át az uralmat, amidőn Olaszországban a maga igazi mélységében kialakult a renaissance. Atyja nyomdokain haladva a művészet és a hatalom ihlette életszemlélete kialakítására törekedett. Négy évtizedes uralkodása, nemcsak a magyar történelemben, de az akkori Európában is szinte páratlanul áll.

Az előző kor szemléletével szemben, a renaissance ember az élet teljes átélésére vágyik. Hatalom, tudomány, művészet egyaránt mohó élvezeti tárgyak a földi és lelki javakban tobzódó renaissance-lélek számára.

Egyéniségében megtaláljuk a renaissance ember összes jellegzetes tulajdonságait. A pompa és hatalom imádata mellett a képzelet gazdagsága és az élet háttartalan szeretete jellemzik. Riedl találón írja róla: „Képzelete hatalmas és rendetlen. Óriási tervek forrnak benne, mint olvasztó-kemencében a nemes érc

és a füstölgő salak. Hol a cseh királyi, hol a német császári koronát akarja megszerezni. Ugyancsak a dunai tartományokat akarja meghódítani és a törököket Európából kiűzni, keresztyén hitre téríteni és a Kaukázusba visszaszorítani. Majd ismét kalandos ürügyek alatt Konstantinápolyban a szultán trónusára akar ülni.”

Mátyás „a renaissance fejedelem” olasz kortársaihoz hasonlóan a földi és a szellemi kincsek felhalmozásában látja a nagy uralkodó új életformáját. Lorenzo il Magnifico példáját követve a műveltségben pompázó királyi hatalom megvalósítására törekszik, de az olasz renaissance fejedelmektől eltérően művelődési törekvéseit hatalmas európai birodalom megteremtésével támasztja alá. Korában szinte egyedülálló földi és lelki impérium alapjait rakja le. Igaz, ez a hatalom személyéhez volt kötve, az uralkodói nagyság és erő táplálják, nem a széles rétegekbe átszivárgott művelődési szándék. Mátyás hibái és erényei egyaránt renaissance-hibák és humanista-erények. Hasonlóan ahhoz az eszméhez, amelynek egyik talán legnagyobb megtestesítője volt, egy régi és egy új világ mesgyénjén áll.

Az európai műveltség nagy változások előjeleit hordozza, de a változások megvalósítására még nem eléggé érett. A vallási reform Husz János halálával épűgy a következő évszázadra marad, mint a szellemi életet megújító renaissance megvalósulása. Mátyás és a renaissance műveltsége ezért sziget-műveltség, kevesek és kiválasztottak kincseket őrző birodalma, amelynek ragyogását csak a szigetvilág néhány lakója élvezhette. A kolostori műveltség szélesebb hullámválság, míg a renaissance zártabb és főúribb jellegű. De a válság jeleit mutató régi világgal szemben egy megújuló világ végtelen lehetőségeit csillogtatja meg a régi formák között elfáradt európai lélek előtt. A világi műveltség és az irodalmiság gazdagsága az eljövendő kor mélységeit tárja fel, de e kor pompában és műveltségben tobzódó szellemi vezérei ekkor még nem sejtik, hogy az újjászületés elvetett magvai egykor milyen viharokat fognak aratni.

A renaissance nagy egyéniségek kora. Mátyást emberi és államvezetői egyénisége azonban magasan kortársai felé emelik. A kor jelentéktelen zsarnokaitól eltérően nemcsak gazdag képzeletével sző nagy terveket, de ezek megvalósítása felé tudatosan, senki által meg nem ingatva tör. A kor többi fejedelmének helyi jellegű célkitűzéseivel szemben őt Európát átalakító hatalmi szándékok ihletik és a tervek véghezviteléhez ereje is van. Pedig helyzete sem könnyű, mert a világhatalomra törő törökség és a nagy nyugati szomszéd-

* Riedl Frigyes. A magyar irodalom főirányai, Bp. 1896.

dok között próbál örök időkre szóló földi és lelki birodalmat létesíteni a Duna völgyében.

A lelki imperium megteremtésében legfőbb szándéka az olasz műveltség magyarországi meggyökereztetése. Budai királyi palotáját olasz művészek alkotásai díszítik. Bútorai, szobrai, festményei nemcsak egyéni ízlését dicsérik, de sajátos renaissance-szellemét is. Az új szellem művészi alkotásait nemsokára az alkotó művészek megjelenése követi. Felesége, Beatrice, különösen nagy lendületet ad ennek a beáramlásnak. A „nápolyi asszony” ízlése Mátyás renaissance hajlamait új és új alkotásokra serkenti. A remek ízlésének és műveltség-teremtő hajlamainak örök emlékét hirdetik a Corvinák legendás híru könyvtarának korunkig eljutott töredékei. Az akkori Európában alig volt értékben és szépségben az övéhez hasonló könyvtár. És ugyancsak az ő uralkodása alatt jelenik meg a könyvnyomtatás is Magyarországon. Az a két magyar könyv, ami 1472-ben Budán napvilágot lát, nemcsak azért jelentős, mert Anglia, Spanyolország és Olaszország előtt honosítja meg nálunk a könyvnyomtatást, hanem azért is, mert a Mátyás-királyi művelődési szándék kettős arcára világít rá. A *Budai Krónika és Platón dialogusai* egyrészt a nemzeti érzésben gyökerező történeti tudat emlékei, másrészt a neoplatonizmuson át az európai művelődésbe való bekapcsolódás örök magyar szándékát jelképezik.

A pozsonyi egyetem rövid élete szintén ennek a Nyugatot utánzó nemzeti ösztönnek eredménye. A tudósok, művészek és írók kiválogatásában és maga köré gyűjtésében mély műveltségén kívül nagyszerű érzelme irányítja. Így válik Mátyás birodalma a tudósok és művészek igazi hazájává. Regiomontanus, Janus Pannonius, Vitéz János, Bonfinius, Galeotto Marzio csupán kiragadott nevek a Mátyás körül élő humanisták táborából. Igaz, legtöbbjük idegen és nem a magyar föld szülötte, mégis munkásságuk nem csupán európai kisugárzást jelent, de egyszersmint a magyar művelődés lassú kibontakozását is. Bonfini történelme századokig forrása maradt a nemzeti érzésnek és a történeti tudatnak, a romokba temetett renaissance-műveltség pedig a török és német elnyomatás hosszú korszakában erőt adott a műveltség megváltó erejében hívőknek.

Mátyás emlékét idézve életművéből műveltség-alkotó tetteit emeltük ki. Ez a műveltség a középkor és újkor határan még kevesek kincse, de megtermékenyítő hatása közvetve bár, de hozzájárul a protestantizmus és a „világi eszményű” irodalom djalalához. Horváth János e kor legkitünőbb ismerője* Mátyás humanista szellemében látja a világi szellemű és nemzeti nyelvű irodalom gyökerét. Szerinte a magyar humanizmus megindította az „elvilágiasodás” folyamatát és „ez a folyamat akarva nem akarva a reformáció javára dolgozott, irtva, gyengítve az ellenállásra hivatott erőket”. A humanizmus, amely nem más, mint „a renaissance néven ismert mozgalomnak az írásbeliség területén való jelentkezése”, fogékonyságot ébresztett a valláson kívüli értékek, főképp az esztétikaiak: a forma, a stílus szépsége iránt, a vallásin kívül a „szépirodalom számára tárt kaput”.

A renaissance magyar talajba átültetése Mátyás legmaradandóbb érdeme. Ezzel Szent Istvánhoz hasonlóan hitet tett az európai szellemi közösséghez való

* Horváth János: Az irodalmi műveltség megoszlása. Magyar humanizmus. Bpest 1935.

tartozás mellett, de ugyanakkor a sajátos magyar feladatokról sem feledkezett meg. Igazi nagyságát nemzete és Európa már életében felismerte. A kor nagy humanista tudósai halálakor nemcsak a bőkezű mecenást siratják, de vérző szívvel fájlalják az igazi nagy szellem eltávozását. De a szellem, Mátyás mindent megértő nemzeti és európai, multat és jövőt összekötő renaissance lelke nem tűnt el összeomló birodalma romjai alatt. A Mohács után három részre szakadt ország élet-halál harcában a romokon virágok nőttek. „A világi szépirodalom szinte mindenestül az ő ültetvénye lett; annak legmagasabbrendű képviselői: Balassa, Zrinvi és Gyöngyösi benne gyökereztek.”

Mátyás történelmet formáló alakja legendává vált a nép körében, műveltsége élő valósággá az elkövetkezendő századok irodalmi megújulásában. A magyar humanizmus Horváth János találó szavai szerint, „nem volt ideigvaló, elszigetelt kedvtelése és fényűzése Mátyás királynak és udvarának, s nem halt meg ő vele. Forrás az, s éppoly hatalmas folyamait táplálta az európai és magyar műveltségnek, mint az első, melyet a szent király fakasztott nemzete számára. Szent István, meg Hunyadi Mátyás: két nagy áramlás kútfejei; s hagyatékuk egymáshoz való viszonyának koronkénti alakulása szabta meg műveltségünk s benne irodalmunk történeti nagy változásait.”

Halottak, akik élnek

Mailáth

A római katolikusok négy évtizedig volt erdélyi püspökéről illő megemlékeznünk halála alkalmából nekünk is, akik csak egyetemes romániai magyar szempontból tanulmányozzuk közösségünk életét. Illő és nélkülözhetetlen kötelesség, mert Mailáth püspök egyetemes nagy magyar alak volt.

Egyetemes volt már akkor, amikor még Erdélyen kívül Prohászka Ottokárral együtt megindították a magyar katolicizmus nagy lelki regenerálódását, mert ez a folyamat több volt egyháza megújításánál, ez az evangéliumhoz való visszatérésre utat mutató általános magyar hatást is keltett. S hogy a magyarországi egyházi méltóságok legmagasabbikát nem ő kapta meg, abban talán, szelid önérzetessége mellett munkája egyetemes magyar súlya is ok lehetett a bécsi udvar szemében. De Mailáth munkája így talán még mélyebbre fordult és évtizedeken át egyének lelki átalakításán s főleg a fiatalság evangélizálásán keresztül volt láthatatlan erő.

Erdélyben s főleg a főhatalom változás után, teljesen felismerte és példásan megmutatta viszonyaink sorsparancsát: egymás megbecsülését és az összetartást. „Mint az élő kegyesség embere, minél erősebben hitt saját egyházának tanításában, annál inkább meg tudta becsülni más ember hitét” – írja róla Ravasz László.

Élete apostoli élet. Az országbíró fia, a nagy közéleti jövő előtt álló huszárcapitány pap lesz, mikor édesapját tulajdon szolgáló gyilkolják meg. Talán ez a szörnyű esemény szabja meg egész életútját: hirdetni és cselekedni Isten parancsát: a szeretetet. A láthatatlan magvető a láthatatlan jótettek alázatos véghezvívője is volt, aki erre elköltötte egész hatalmas vagyonát. Nemcsak intézmények, de több nemzedék élő új lelkei tartják meg emlékezetét és viszik tovább életeszményét.

Tisztelő szeretettel őrizzük meg apostoli emlékét

Vámszer Géza: Szakadát.

(Erdélyi Enciklopédia kiadása.
Kolozsvár, 1940.)

Az erdélyi magyar szórványok ügye a világháború után vált a magyar vezetőosztály égető kérdésévé. A népükért Istennek felelős lelkek egyszerre kifigyeltek és jóvá akarván tenni azt, amit a múlt század elhanyagolt, foglalkozni kezdtek a szórványokban élő magyar nép helyzetével. Először az egyes vallási felekezetek vállalták, hogy ezeknek a nagy közösségtől elszakadt testvéreinknek elviszik Isten ígését, ujabban mind többen és többen foglalkoznak hála Istennek a magyar szórványok kérdésével! Vámszer Géza „Szakadát” c. könyve az első ilyen szerű gondosan megírt munka, amelyben rendszeres formában előttünk áll egy magyar szórvány multja és jelen élete. Ezzel a munkával – a mint az előszóban megjegyzi – a már régóta esedékes tudományos, nép- és lélekmentő munkát indítja meg, „Az egytömegben élők, akiknek saját templomuk, iskolájuk és egyéb kultúrintézményeik vannak, nem is tudják, hogy mily gazdagok és erősek, nem ismerik és nem értik meg a szórványban élők szomorú helyzetét, más fel-fogását az életről, nemzetről, a vallásról és a vagyonról... és a szórványban élők szegénységük és elhagyatottságuk ellenére is lelkiileg és gazdaságilag egyesebbekké és szervezettebbekké váltak, mert szomjáhozak az anyanyelvű iskolát, Isten ígését s érzik, hogy csak összetartással és önfeláldozással tudnak védekezni az őket körülvevő népekkel szemben”, – mondja egy helyen a szerző. Mi ad erőt a szórványban levőknek, hogy ma is élhetnek és bár számuk folyamatosan csökken, mégis megmaradtak magyaroknak? Erre a kérdésre felel tulajdonképpen ez a könyv, midőn feltárja előttünk e kis szórvány közösségi helyzetét, társadalmi berendezkedését.

Szakadát a Vöröstoronyi szoros vidékén levő magyar földmives szórványok egyike. Egy a sok közül (Vizakna, Álamor, Örméaszékes, Hortobágyfalva, Oláh-újfalva, Kercziszóra, Halmágy). A könyvnek a célja – amint a szerző is mondja – nem az egész község leírása, hanem csupán az ott élő magyarság multjának és jelenének ismertetése. De minden ismertetés ellenére megmutatja nekünk azokat az okokat és lelki erőket, amelyeknek köszönhetjük, hogy ez a kis szórvány ma is él. Első felében foglalkozik a község történetével (történelmi emlékek, lakosság, birtokmegosztás és gazdasági élet), a második felében pedig a falu műveltségi életévei (nyelv, népviselet, egyházi élet, népszokások).

„A szakadati magyarság a vöröstoronyi szorosotól északra román és szász tömegek közé ékelten hosszú és zivatros évszázadok óta megfejthetetlen belső ösztöntől hajtva, hősiiesen küzd létéért, magyar nyelvéért”. Ma a falu magyarságának létszáma a község lakosságának egyötödét teszi ki. Számuk 230. Lutheránus vallásuk lévén, a nagyszombati székhez tartoznak. Valószínű, hogy az Arpád-házi királyok egyike telepítette őket oda, hogy védjék a szorost az esetleg beözönlő akáro idegen elemek el-

len. Később a tatár-török dúlás következtében létszámuk nagyon megcsappant, helyüket más fajta foglalta el. Felsorolja azokat a történelmi emlékeket, amelyek ma is erőt csöpögtetnek beléjük. Érdekes, hogy a templomok körül laknak, mintha érezték volna, hogy ez az egyedüli oltalmuk és védelmük minden veszedelem ellen. Éppen ezért talán többet kellett volna foglalkozni az egyházi életmegrajzolásával, mert egészen bizonyos, hogy a hit, az egyházhoz való töretlenül ragaszkodás adta nekik azt az erőt, amely olyan acélossá és ellenállóvá tette. Ha a birtokmegosztást nézzük, meg kell állapítanunk, hogy az 59 magyar család nagyobbik fele törpe birtokos (1–2 holdas gazda 24, 3–20 h 32, 20 h. f. csak három). 99%-ban földművelő. Foglalkoznak állattenyésztéssel is, de kivételük nincs. Nincs semmiféle gazdasági intézményük, sem szövetkezetük. A házi ipar iparszerűvé nem fejlődött, bár mindenfélehez értenek; csak házi használatra készítene.

A könyv második részében a szerző megállapítja, hogy a magyar lakosok műveltsége az általános falusi gazdálkodó lakosság műveltségén felül áll, mindamellett hogy nem tanulnak tovább. Felekezeti iskolát tartanak fenn. A háború előtt volt egy ifjúsági és egy kis E. M. K. E. könyvtárak. Most egy új könyvtár van, melynek 115 kötetét már mindenki elolvasta. Volt dalárdájuk is, most nem működik, helyette van egy rezesbanda és egy vonós fűvés zenekar. Erkölcsei életük példás, összetartó, egymás közötti nem perlekedő nép. Fontos tényező, mint megtartó erő: a nyelv és a népszokások. Nyelvük csak kevésbé tér el a köznyelvtől és a székely nyelvjárás-tól, mindenesetre érzik rajta az idegen hatás, ami természetes is. Aránylag sok népszokásuk van. Amint a szerző találón megállapítja: „sok szórvány éppen azért pusztult el, mert nem tudván önálló társas életet folytatni, a falu többségi népének társadalmi életébe kapcsolódott bele s elhagyta ősi szokásait”. Megtaláljuk a karácsonyi és újévi szokásokat (karácsonyfa, angyaljárás, aprószentek). Szép a húsvéti kakas ütés (kakaslövés) szokása. Megvannak azok a közösségi alkalmak, amelyek olyan fontos szerepet játszanak egy falu közösségi életében (kaláka, fonó, keresztelés, lakodalom, temetés). Népdalköltészetük megegyezik a székelyekével. Ruhaviseletük nem őrözt meg magyar vagy székely díszítő elemet, hanem szinte mind román és szász átvétel. Érdekes, hogy a ruhadarabok elnevezése mind magyar. A telkek beosztása megegyezik a románokéval és a szászokéval.

„Szervezettség, összetartás, fegyelem és józanság: ezek azok a tulajdonságok, amelyek a szakadati magyarokat évszázadokon keresztül megtartották” – állapítja meg Vámszer. De vajjon mi adott erőt ezen tulajdonságok megőrzésére? Azt feltehetjük: Hitük, nyelvük, műveltségük, mert hitében, nyelvében és műveltségében él a nemzet. Ennek a könyvnek köszönhetjük, hogy felnyitotta szemünket és megláttatta velünk, hogyan kell gyógyítani a megpróbáltatások és nyomorúság között élő szórványtestvéreinket: először lelkiileg felemelni és műveltséget adni.

Ez a munka nemcsak tájékoztató jellegű, hanem útmutató és munkaprogramraadó is egyúttal.

Szabó Bálint.

A Magyar színjátszás jubileumára.

Illő megemlékeznünk a magyarnyelvű színjátszás születésének százötvenévé (1790 és a Bánk Bán írójának, Katona József halálának 110. évfordulóján (1830) a színjátszásról. És ha ezeket az évfordulókat komolyan akarjuk megünnepelni, azt hisszük, legfőbb kötelességünk tisztázni értelmét és hivatását, melyért 150 éven keresztül oly sok áldozat és harc folyt és melyért egyik legnagyobb irodalmi tehetőségünk lett a részvétlenség áldozata.

Mindenképpen illő és időszerű tehát, hogy a színjátszás kérdésével, a színház magyarértelmezésű fogalmával foglalkozzunk és azt igyekezzünk magunknak lehetőleg végérvényesen leszögezni.

A magyar „színház” fogalma nem a régi klasszikus görög, vagy latin fogalomból ered, nem is a középkori misztériumelőadások, vagy passziójátékok folytatása, de nem is iskoladramák utóda, eredménye. Ezekhez legfeljebb hasonlít, de fogalma akkor született meg, amikor az ezeréhszázados évek vége felé apáink kezdték unni kissé a Lipóti és Józsefi abszolutizmust s rádöbbenek arra, hogy ha ez így megy tovább, kivész a magyar szó, nyomában a magyar lélek, magyar öntudat és a – magyarság. Ezen a siralmas nemzeti állapotban kellett tehát segíteni és itt és ekkor jöttek rá, hogy a színház hathatós segédeszköz lehet ebben a nyelvművelő, nemzetnevelő és öntudatosító munkában.

Ebben a szomorú korszakban, az 1790-iki budapesti és kolozsvári országgyűlésen vetik fel a színház kérdését s ettől kezdve a reformkorszak egyik legfontosabb, legtöbbet emlegetett intézménye. A magyarság észrevette, hogy a színház olyan menedékvár lehet, ahol a magyarnyelv, magyar művelődés és öntudat meghuzhatja magát, sőt ezeknek csiszolója, terjesztője, ébresztője s gyarapítója is lehet.

Olyan idő volt ez, amikor, ha valami lehetséges volt: kellett is. Amikor a színházat a templommal és iskolával együtt kell emlegetni és a múzeummal és akadémiaival együtt kell megvalósítani. Aranka György az 1790-iki országgyűlésen együtt is említi fel ezekkel, mint nagyon sürgősen megvalósítandó intézményt és ugyanekkor a budai országgyűlésen is követelik a magyar színház megalapítását és a magyar nyelvű színjátszás megindítását, mert a „színjátszás” – amint mondták – a nyelv terjesztésének és kipallérozásának leghathatósabb eszköze....

A gondolat tehát elvettett a két magyar országgyűlésen és mindkét fővárosban egy-egy gyönyörű, tüzes virágban nyílt ki: Budapesten még ez esztendőben megalakult az *Első Magyar Nemesi Színjátszó Társaság*, mely csupa lelkes főiskolásokból áll. Színműpályázatok és fordítások hosszú sora következik aztán... Két esztendő múlva Kolozsvárt is, megtörténik a nagy nemzeti esemény: lelkes ifjak, öntudattól s hazaszeretettől átfűtött

keresztény magyar főiskolások (irodalom és filozófia szakról) megalapítják az első erdélyi szintársulatot Fejér János (szintén diák) vezetésével. A kormányzó-tanácsához beadott kérvényüket haton írták alá „főbb nemzetségi ifjak és honi nyelvüket igazán szeretők, főszületésű honleányok”. Aldozatra is kész, önzetlen keresztény magyarok, akik előtt egyedül a nemzeti cél lebegett: hirdetni a magyar igét és szolgálni a magyar kultúrát és öntudatot. A szó keresztényi értelmében vett szolgálni kész *nemesek*, igazi lelkes ifjak és áldozatkész hazafias *magyarok* voltak a kolozsvári szintársulat megalapítói és első tagjai. Vezetőjükről, Fejér Jánosról is ugyanezeket mondja az egykori följegyzés: „meghálálhatatlan fáradságú, érdemes hazánkfia”...

De az akkori színpártolók is ilyenek voltak. Minden egyéni dicsőséget, szereplést és anyagi érdekeket félretéve adományoztak a szent célra, míg végül Wesselényi megtette a maga nagy adományát, ami aztán az akkori kolozsvári társulatot állandó színházhoz segítette. 1821 március 11-én nyílt meg Kolozsvárt az első állandó magyar színház a szórakozni, de egyben művelődni és tanulni vágyó közönség számára. Az erdélyi színház adta az első állandó magyar színházat, de a most ünnepelt Katona József nagy alkotását, Bánk Bánt is itt fedezte fel Egressy Gábor. Kiváló érdeme kolozsvári színházunknak az is, hogy a már halottnak vélt magyarországi színházi ugart is ő termékenyítette meg újból azáltal, hogy színészeket ne-

velt és adott a testvér-hazának, míg aztán ott is 1837-ben Pesten felépült a Nemzeti Színház.

Ez a korszak volt a vajudás, megszületés és alapozás kora, a magvetés és csirázás ideje. Láthatjuk, hogy nálunk a színház nem egy hosszas fejlődés eredménye volt. Igaz, hogy az első idő a bukások sorozata volt, de azért a színház ügye mégis aránylag hamar, 30–40 esztendő alatt győzedelmeskedett. A színház és színészek éppen itt nálunk Erdélyben a nemzeti közhangulat rögtöni alkotása volt. Közös hozzájárulással főuraink vették meg a Farkas uccai telket (a két Teleky, Wesselényi, Thorockay, Br. Bánffy); polgáraink közadakozásából vásárolták meg az építőanyagot; a téglát és cserepet; és ingyen közmunkával építette azt fel az egyszerű magyar napszám.

Az ifjú magyar lelkesedés teremtette meg a kolozsvári színházat, a magyar ige, a magyar hit és gondolat első templomát. Ugyanez történt aztán Pesten, utána Szegeden, Debrecenben, Pécsen, Miskolcon.... Kolozsvárral az élen mindenütt egyazon szent cél vezette a színházalapító nemzetet: hajlékot teremteni a magyar művelődésnek, az anyanyelv védelmének én finomításának, a magyar szellemnek.

És folytathatnánk ezt a hosszmetzeti képet, boncolgatást tovább is, hogy színházunk lényege, értelme, feladata, egy szóval a „színház” fogalmának meghatározása még tökéletesebb legyen. De azt hiszem, további történelmi fonalvezetés

már fölösleges. *A magyar értelemben vett színház ugysem fejlődik: az egyszerre megszületett, olyanná és azzal a feladattal, amilyennel a két országgyűlési szónok és a két első ifjú, lelkes szintársulat a két nagy gondolkodó: Wesselényi és Széchenyi („A játékszínról” írt röpiratában 1822), az erdélyi magyar nemesség, a keresztény polgár, az áldozatkész munkás, a lelkes főiskolásság, egyszóval: a magyar nemzet akarta.*

Az elnyomatásban élő nemzeti közhangulat egyszerre teremtette meg egy és változhatatlan céllal. Ez az a szent cél, melyért évtizedeken keresztül tusakodott és vajudott a színészet ügye, melyért annyi lelkes ifjú áldozta fel munkáját és vagyonát, melyért legnagyobbjaink: Petőfi, Katona, Arany, Vajda János és még annyian tartották érdemesnek éhezni, vándorolni, fázni és rongyos ruhában járni.

Igen, a magyar „színház” valóban különbözik minden ezt kifejezni akaró idegen szótól, fogalomtól. A színháznak csak egy meghatározása lehet, mely elég népszerű, és talán ép ezért eléggé megfásult s semmitmondó tán: *A színház: a magyar ige temploma*. Epp ahogy nem a templom a cél, hanem csak eszköz arra ami benne folyik, a színház pusztán léte sem cél. A cél az, aminek elvégzésére ezelőtt, 150 esztendővel vállalkozott az a hat elhivatást érző diák: *csiszolni és fejleszteni a magyar nyelvet és rajta keresztül mindent, ami igazán, komolyan magyar*.

Ifj. Kós Károly.

MINDENNAPOK FELETT

Száz éve született Rodin

korunk s minden idő egyik legnagyobb szobrása. (1840–1917) Francia földön a gótika ősházájában talált rá a szobrászat szokatlanul új és ősrégi örök kifejezniezőjára az emberi testre, melyet a görög kor óta egész természetes meztelenségében nem látta meg és nem fejezte ki a szobrászat. Ő meglátta és kifejezte, dekorációktól, viselettől függetlenül. Meglátta és kifejezte a test ősi törvényét, a mozdulatot, mint a lélek legmélyebb, legsajátabb kivetülését. Híres szobrai: a Gondolkodó, Örök tavasz, Keresztelő János, A Calais-i polgárok, Balzac, Hugo szobrai stb. a szobrászatban először teremtették meg a testi realizmus és a lelkiség szintetikus egységét. Rodin a szobrászatban azt az „egész embert” formálta ki, örök emberi vágyak és sorsok kifejezéseiben, amelynek mint új emberi életseménynek megteremtésén századunk küzködik.

Rainer Mária Rilke a nagy német költő, aki nek Rodinról szóló essay-je teljes átérzése a Rodini eszmének és legszebb művészettolmácsolás, – Rodin nagy életét így jellemzi: „Egykor majd fel fogják ismerni, hogy mi tette olyan naggyá ezt a nagy művészt: az hogy egy munkás volt, aki egyébre nem vágyott, mint arra, hogy egészen és minden erejével behatolhasson szerszáma egyszerű és mostoha világába. Lemondás volt ez valahogy, lemondás az életről, de éppen ezzel a türelemmel nyerte meg az életet, mert vésőjéhez eljött a világ.”

Ötven éve halt meg Eminescu Mihály

Élete szenvedésekkel és lelki harcokkal volt tele. Botoşaniban született 1850 január 15-én. Tanulmányait a csernovitzi gimnáziumban kezdte el, majd vándorszínészként járta be Romániát. Tanulmányozta a népköltészetet, a világirodalom és a román költészet naggyait. 1869-ben beiratkozott a bécsi majd a berlini egyetemre. Hazatérve a „Junimea” táborához csatlakozott. Életkörülményei eleinte kedvezőleg alakultak, de később szembekerül az igazi nagy szellem meg nem értők elnyomó szándékával. Hosszas és nehéz harcok után betegsége elhatalmasodása következtében testileg és lelkileg összeomlott, élő halott lett. Az 1889. június 15-ikén bekövetkezett halál már megváltás volt számára.

Eminescu költészete az erdélyi magyarság előtt eléggé ismeretes. Csaknem valamennyi írását lefordították magyarra, versei nagyrésztét többen is művészi- leg tolmácsolták. Életének és költészetének jelentőségét a román irodalom fejlődése szempontjából rend-

KISS FERENC ref. segédlelkész, aki 26 éves korában rákban halt meg. Jóravaló fogékonysága mellett élénk gyakorlati szellem jellemezte, olyan életrevalóság, amely az erkölcs határait sohasem lépte túl és éppen ezért és éppen így nagyon kellene minél több fiatalunkban. Lapunknál mint kiadóhivatali titkár becsületes és agilis munkát végzett. Emlékét szeretettel őrizzük meg.

kívül nagy. A népi és nemzeti vonások művészileg szövik át általános emberi látását. Költészetének nemzeti és európai jelentősége az, hogy a századvég borúlátó bölcséleti irányzatának állított örökértékű költői emléket, de ugyanakkor a román költői nyelv kifejlődésére volt elhatározóan döntő jelentősége. *Dr.J. E.*

Negyven éve halt meg Munkácsy Mihály

a legnagyobb magyar festő (1844–1900). A korán árvaságra jutott gyermek pár középiskola után Békéscsabán asztalosinasnak ment, majd innen sok hányódás után egy Szamosi nevű rajzoló mellé került, aki tehetségét felfedezte és tanítani kezdte. Az ő és nagybátyja, Reök István támogatásával került Pestre, őstehetsége rohamosan kifejlődik és ösztöndíjjal Bécsbe, majd Münchenbe küldik, ahol fiatalon nyer meg egy párisi nagydíjat. A világhír útján Párisba költözött és évtizedeken át, szellemi összeomlásáig, ott élt és alko-

tott. Csodálatos művészi ízlésű lakásában kora államfői épügy megjelentek, amint otthonosak voltak legjobb szellemei. Magyarságáról sohasem feledkezett meg, bár apja német eredetű volt (Lieb). Híres zsánerképeiben a magyar élet jeleneteit mutatta be a világnak, anyagi erejével fiatal magyar festőket támogatott, s a világhír ormán is mindig magyarnak vallotta magát. Sajnos, hogy az 1867 utáni kor művészi irányítóinak csak későn jutott eszébe, mennyit jelentene, ha az új magyar művész nemzedéket egy Munkácsy s egy Zichy Mihály nevelné. Mindkettőt ünnepelték a távolból (Zichy az orosz cári udvar festője lett), de az otthoni életbe Munkácsyt csak akkor próbálták bekapcsolni, mikor már késő volt; fiatalkori nyomorában szerzett verbaja kioltotta szellemét, három évvel testi halála előtt. – Híres képei: Krisztus Pilátus előtt, Ecce Homo, Milton, a Siralomházban, a Honfoglalás stb. sajátos jellemző erejükkel, egyéni színeikkel és nagy kompozíciókkal egyetemes értékűek.

Ifjúsági élet

A nemzeti diákarcvonal

1939 október 19.-én rendelttörvény jelent meg a hivatalos lapban, amely egy közös szervezetbe tömöríti az összes romániai főiskolákat. Első eset, hogy az állam maga rendezi ezt a nagyfontosságú kérdést és egységes irányt szab az egyetemen kívüli főiskolás nevelésnek.

Ha a törvényt vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy négy részre tagozódik: az arcvonal célja, szervezeti szabály, működési terület és a fegyelem. Alább közöljük a főbb cikkelyeket:

1. cikk. A román egyetemi hallgatók szellemi, erkölcsi és testi erejének megszilárdítására, valamint munkájuk fegyelmezett elvégzésének érdekében az összes egyetemi hallgatók és a romániai főiskolák hallgatói beszerzendők a nemzeti diákarcvonalba.

2. cikk. A nemzeti diákarcvonal nemzetnevelési, kulturális és társadalmi szervezet, amelynek tagja minden főiskolás tanulmányai elvégzésének egész időtartamára.

3. cikk. A nemzeti diákarcvonal célja, hogy tagjaiban fejlessze a haza és király iránti szeretetet, a nemzeti szolidaritás érzését, az áldozatkészséget, a kötelességteljesítést, a pontosságot, valamint a becsületérzést.

4. cikk. A diákarcvonalat alkotó egységek a következők: a) a legfőbb parancsnokság, b) a főiskolás divízió, c) a kohorsz és d) a centurió.

6–7–8. cikk. A divízió magába foglalja az összes egyetemeket és főiskolákat. – A kohorszok az

egyes főiskolákat, a centurió megfelel a fakultásnak.

12. cikk. Minden divízió köteles megszervezni: a) a sport szakosztályt, amelynek tagjai az összes kohorszok és centuriók külön irányítás alatt, b) és az énekkarral, zenekarral rendelkező zenei szakosztályt, amelyet a fentemlített módon szerveznek meg a zeneakadémia egy tanára, vagy növendéke, vagy valamelyik zeneakadémiai diplomával rendelkező egyén vezetése alatt.

14. cikk. Minden centurió köteles a 12. és 13. cikk által előírt szakosztályok mellett egy tudományos szakosztályt is szervezni. Ezt a szakosztályt a dékán által kijelölt tanár vezeti, karöltve a centurió parancsnokával és az általa kinevezett diáktitkárokkal.

19. cikk. A tudományos szakosztály teljes mértékben tevékenyen támogatja az egyetem szakelőadásait. Ez helyettesíti a jelenlegi diák egyesületeket és szolgálja a főiskolások szakoktatásait.

20. cikk. Minden egyetemi hallgató köteles beiratkozni legalább egy szakosztályba.

23. cikk. A nemzeti diákarcvonal minden tagjára nézve kötelező a kifogástalan viselkedés és a példás erkölcsi magaviselet úgy az egyetemen, valamint a társadalomban. A diákarcvonalból való kizárás az egyetemről való kizárást vonja maga után.

A diákarcvonalba való belépéskor a tagok esküt tesznek le.

A kolozsvári főiskolások februárban léptek be a diákarcvonalba, azóta mind a három szakosztály rendszeresen dolgozik. Ennek a munkának külső megnyilvánulásai is voltak, amelyek körül legneve-

zetesebb Caragiale „Az elveszett levél” c. satirikus vígjátékának előadása.

Ami a magyar főiskolásokat illeti, az általános elv alapján mind tagjai a diákarcvonalnak. Azonban itt felvetődik egy nagyon fontos kérdés, lehetőségekre van szükség a mi sajtószerepünk magyar műveltségünknek és társadalmunknak megfelelő munka elvégzésére is. Erre nézve a törvényrendelet nem tartalmaz utasítást. Hisszük, hogy ezt a hiányt a végrehajtási utasítás pótolni fogja.

Kállay Ernő.

FŐMUNKATÁRSÁK:

Biró Sándor, Debreczeni László, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, dr. Tonk Emil, dr. Váró György.

KIADÓHIVATALI titkár: Nagy Lajos.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogălniceanu 13 szám, földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők,

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u. 8. Magyarországi előfizetési díjak oda küldendők. Csekk számla: 4041.

ELŐFIZETÉSEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogălniceanu 16, Református kollégium.

Felelős szerkesztő és kiadó: László Dezső